

Analysis of political and cultural factors affecting the formation of Iranian studies and Iranology in Europe and its effects on the Iranian scientific community

Amirreza Kheirkhah*

*M.A in Iranology. Department of Iranology, Faculty of Literature and Humanities, University of Tehran, Tehran.Iran.

a.r.kheirkhah@ut.ac.ir

Article Info	Summary
Article type: Research Article	ABSTRACT Since the Safavid era, Iran has been of increased interest to Orientalists and European researchers. Their efforts to understand Iran led to the formation of academic Iranology in the West. Among European states, Britain, France, and Germany were pioneers. Undoubtedly, the most significant factor in these countries' attention to research on Iran was the important developments of the 20th century. Factors such as the competition between major states in the Middle East over oil acquisition, energy management, and geopolitical issues heightened the importance of Iran in their foreign policies. Accordingly, the expansionist and colonialist behaviors and thoughts of European governments should be analyzed and interpreted in this context.
Article history: Received: 1July 2023 Received in revised form: 13Sept 2023 Accepted: 21Octo 2023 Published online: 6Nove 2023	While the approach to Orientalism in Germany was scientific and academic in nature, as the Germans did not have political and economic interests in the East and in Iran, Orientalism and Iranology gradually distanced themselves from colonial methods more or less outwardly from the second half of the twentieth and twenty-first centuries and entered a new era. This is especially notable regarding the activities of Iranology and its growth in recent decades. The activities of
Keywords: Iranian studies, Iranology, Orientalism, European societies, France, Germany, Italy, Historical methodology.	

Iranians living in Europe provided great attraction for European researchers, leading to the emergence of a large generation of Iranologists in the second half of the twentieth century in Europe. They created important works in various fields such as linguistics, philology, history, literature, art, manuscripts, archaeology, architecture, Islamic religions and sects, mysticism, Sufism, and other branches of Iranian culture and civilization.

It is certain that, despite the fact that Orientalism and Iranology have always been linked to political issues, European Iranologists played a crucial role in recognizing Iranian identity and helping to understand and develop the foundations of Iranian nationalism. Although there has been some criticism of their research, the methods and approaches of these Iranologists have been continued by Iranian researchers as a model for research in these fields. The most significant influence of the great European Iranologists on Iranian researchers was the issue of methodology, or "methodology", which had a great impact on the methodicalization and scientificization of humanities and Iranology research in Iran.

Introduction

It is certain that, despite the fact that Orientalism and Iranology have always been linked to political issues, European Iranologists played a crucial role in recognizing Iranian identity and helping to understand and develop the foundations of Iranian nationalism. Although there has been some criticism of their research, the methods and approaches of these Iranologists have been continued by Iranian researchers as a model for research in these fields. The most significant influence of the great European Iranologists on Iranian researchers was the issue of methodology, or "methodology", which had a great impact on the methodicalization and scientificization of humanities and Iranology research in Iran.

Material & Methods

Iranian Studies is a relatively new term that originated in the world of Orientalism. Based on the definition that Iranology

refers to the knowledge of various aspects of Iranian culture and civilization acquired through extensive scientific and scholarly research, different types of Iranologists can be identified. According to this definition, three groups can be distinguished and examined: 1. Supportive Iranologists, 2. Abstaining Iranologists, and 3. Hostile Iranologists.

The question then arises: what were the factors that influenced European governments in their understanding of Iran? How have European Iranologists impacted Iranological approaches in Iran and globally? The main hypothesis suggests that the significant influence of prominent European Iranologists on Iranian researchers lies in the realm of methodology, specifically in terms of research methodology. This influence has greatly contributed to the methodical and scientific approach to humanities and Iranological research in Iran.

Given the historical nature of this study, the research methodology involves describing the status of Iranology in the West, analyzing behaviors and practices, and evaluating their works to comprehend their impact on Iranology both nationally and internationally.

Discussion of Results & Conclusions

The Christian West and Europe have long sought to establish a distinct, specific, and independent identity for themselves. In doing so, they have often defined the East as the "other", leading to a process of "othering" that allowed them to re-identify themselves in opposition to the East. This process was crucial in shaping cultural elements and knowledge in Europe, ultimately leading to the creation of Orientalism as a means to distinguish and build a European identity against the East.

Despite the undeniable civilizational background and cultural antiquity of the East, Westerners have historically viewed the East as primitive and discounted its civilization. This attitude has led to a perception that Western culture is objective and empirical, while Eastern culture is poetic and

imaginative, and therefore backward and traditionalist. Westerners have often viewed the preservation of Eastern culture as a hindrance to progress, believing that to advance, societies in the East must emulate the West in all aspects. This mindset can be traced back to the colonial era, when the West began to exploit the culture and civilization of the East for political and ideological gain. This history underscores the complex relationship between the West and the East, and sheds light on the power dynamics at play in shaping cultural identities.

Reference

- Aryamanesh, Shahin. Miri. Javad. (2018). *A critical look at the category of Orientalism from the perspective of historical sociology, a case study: the works and political activities of Robert Charles Zayner*. Cultural Society Journal, Volume 7, Number 4. 134-117.
- Baseri, Zahra, Heydarinia, Sadegh (2015), *Iranology in France; Yesterday's Experience and Tomorrow's Prospects*, Negarestan Andisheh, First Edition, Tehran
- Bigdlo, Reza, (2014), *English Iranology, Backgrounds and Approaches*, Islamic History Quarterly Journal, Year 16, Vol.10, NO. 2, 230=189.
- Piemontese Angelo Michele (1980). *History of Iranology in Italy, in Ali Mousavi Garmarudi (compiler), Collection of Articles of the Association for the Study of Iranology Issues* (pp. 109-91). Office of Political and International Studies, Ministry of Foreign Affairs, Tehran. [In Persian]
- Piemontese Angelo Michele (1991). *History of Iranology in Italy*, Ayandeh Journal, No. 8-5, 497-476. [In Persian]
- Taghizadeh Ansari, Shahram, (2007), *Islamology and Iranology from the German Perspective*, Zamaneh, No. 60. 78-70.
- Jamili Kohne Shahri, Fatemeh. Nadi. Zeinab. (2011). *Sociological Ambivalence during the Era of Nasser al-Din Shah Qajar from the Perspective of Lord Curzon's Travelogue "Iran and the Iranian Case" with an Orientalist Approach*. Two Quarterly Scientific Research Journals of History and Historiography Journal, Year 21, New Vol, No. 8. 1-36

- Zarshenas, Zohreh (2012), *Introduction to Iranology*, Institute for Humanities and Cultural Studies, First Edition, Tehran.
- Zand, Zagros, (2010), *Comparative study of Western Iranology and Orientalism research (based on the representation of Iranian people's culture in European travelogues during the Qajar period)*, Quarterly Journal of National Studies, No. 42, 153-182.
- Tarfardari, Ali Mohammad, (2018), *Approaches of European Orientalists in Archaeological Explorations of the Qajar Period*, Historical Research, No. 38, 80-61.
- Kolyaii, Sarwar, (2013), *Iranology in Italy*, Bukhara Journal, No. 97, 65-60.
- Kolyaii, Sarwar, (2013), *Iranology in Italy* (2), Bukhara Journal, No. 98, 99-93.
- Kolyaii Sarwar, (2013), *Iranology in Italy* (3), Bukhara Journal, No. 100, 90-86.
- Masrornia, Forough, (2019), *An Introduction to Iranian Studies in England*, Franama, No. 6, 60-76.
- Mostafovi, Ali Asghar, (2008), *The Overt and Hidden Goals of European Iranology*, Public Law Research, Volume 1, No. 1, 353-335
- Mehrizi, Reza, (2012), *An Introduction to Iranian Studies in Iran, Its Mechanisms and Some Obstacles*, Hafez Magazine, No. 93, 8-13.
- Ritzer, George (2008). *Sociological Theories in Contemporary Times*. Translated by: Mohsen Salasi, Scientific Publications. First Edition .Tehran. [In Persian]

Cite this article: Kheirkhah, Amirreza (2023) *Analysis of political and cultural factors affecting the formation of Iranian studies and Iranology in Europe and its effects on the Iranian scientific community*. Journal of Iranian and Islamic studies. Vol 13.No3. Fall 2023. PP.54-74.

DOI: 10.30484/JII.2025.3355.1105

© The Authors: **Amirreza Kheirkhah**,

Publisher: National Library and Archives of the I. R. of Iran

مجله بین‌المللی مطالعات ایرانی اسلامی
شماره چاپی: ۲۸۹۱-۲۳۲۲
شماره الکترونیکی: ۲۹۶۱-۲۷۱۷
دوره ۱۳، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۲، صفحه ۵۴-۷۴.

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

تحلیل عوامل سیاسی و فرهنگی مؤثر بر شکل‌گیری مطالعات ایرانی و ایران‌شناسی در اروپا و

تأثیرات آن بر جامعه علمی ایران

امیررضا خیرخواه^۱

۱. دانش‌آموخته، گروه ایران‌شناسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران، ایران a.r.kheirkhah@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۱۰

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۶/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۲۹

تاریخ نشر آنلاین: ۱۴۰۲/۰۸/۱۵

واژه‌های کلیدی:

ایران‌شناسی،

شرق‌شناسی،

جوامع اروپایی،

فرانسه،

آلمان،

ایتالیا،

روش‌شناسی تاریخی.

به دنبال پیشرفت‌های اروپاییان بعد از رنسانس و نیاز به جبران عقب‌ماندگی‌های موجود در جامعه غربی، برای بهره‌گیری از دانش شرقیان و نیز استفاده از تجربه زیسته تمدنی آنها، می‌بایست ره‌آشنایی با شرق را با رویکردی فرهنگی می‌پیمودند، تلاش‌های غربیان در این زمینه، به همراه نیاز به شناخت درباره ایران، مقدمات شکل‌گیری دانش شرق‌شناسی را پدید آورد. همچنین تفوق اروپا و غرب در زمینه‌های اقتصادی، سیاسی، نظامی و ... سبب شد تا سایر ممالک را تحت سلطه خود درآورند. به‌منظور نیل به شناخت و درک بهتری از زندگی و فرهنگ و جامعه مردمان خاورزمین، انجمن‌ها و مراکز شرق‌شناسی در نقاط مختلفی از اروپا بویژه پایتخت‌های مهم آن چون: لندن، پاریس و برلین ایجاد شدند. اگرچه بعدها و با گذشت زمان این دانش دچار تغییراتی ژرف و شگرف شد و «رویه» دیگری از آن بروز یافت اما کماکان پوسته مطالعات ایران‌شناسی و اسلام‌پژوهی خود را حفظ کرد. با پایه‌گذاری مطالعات ایرانی و ایران‌شناسی به‌عنوان زیرمجموعه‌ای از شرق‌شناسی و در بستر کلی آن توسط اروپایی‌ها روش‌های جدیدی در نوع پردازش اطلاعات مربوط به ایران در اروپا شکل گرفت که منجر به پدید آمدن مکتب‌های فکری مختلفی هم‌شد. بی‌تردید اصولاً وقتی از شرق‌شناسی و ایران‌شناسی سخن به میان می‌آید، بطور کلی شیوای از تفکر اروپا و غرب محوره به ذهن متبادر می‌شود که ناشی از همان شیوه‌های نگرش، پردازش و تحلیل‌های تاریخی و سیاسی و فرهنگی در باره ایران است. از این‌رو قصد مقاله حاضر، بررسی و بازخوانی ایران‌شناسی اروپایی و نحوه شکل‌گیری آن که متأثر از الزامات فرهنگی و سیاسی در غرب است، این تحقیق به روش توصیفی-تحلیلی متکی بر منابع کتابخانه‌ای و مطالعات معاصر، با هدف بررسی نقش عوامل سیاسی فرهنگی دولت‌های اروپایی در شناخت ایران انجام شده است.

استناد: خیرخواه، امیررضا (۱۴۰۲) تحلیل عوامل سیاسی و فرهنگی مؤثر بر شکل‌گیری مطالعات ایرانی و ایران‌شناسی در اروپا و تأثیرات آن بر جامعه علمی ایران، مجله مطالعات ایرانی و اسلام، دوره ۱۳، ش ۳، پاییز ۱۴۰۲، صص ۵۴-۷۴.

DOI: 10.30484/JII.2025.3355.1105

© نویسنده: امیررضا خیرخواه

ناشر: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

مجله مطالعات ایرانی اسلامی

شماره ۲۸۹۱-۲۳۲۲

شماره ۲۹۶۱-۲۷۱۷

دوره ۱۳، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۲، صفحه ۵۴-۷۴

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

مقدمه:

در بحث نگرش به هویت فرهنگی ایران باید دو منظر متفاوت در این زمینه را مورد بررسی قرار داد: نخست نگاه از درون و دوم نگاه از بیرون. زمانی می‌توان ادعا نمود که به بهترین شناخت که دربرگیرنده همه زوایای فرهنگی تاریخ و تمدن ایران باشد؛ دست‌یافته‌ایم که رویکردی ترکیبی از هر دو نظریه در آن موجود باشد. به همین علت در کنار نگاه خودی، نگاه دیگری و تحلیل آن نیز می‌تواند در هر چه بهتر شناختن فرهنگ ایرانی به محققان این حوزه یاری رسان باشد. هرچند اندیشمندانی هم چون میشل فوکو و ادوارد سعید در مباحثی که در مورد شناخت خود و دیگری داشته‌اند بیشتر بر موضوع شناخت «خودی» متعالی تأکید داشته‌اند که قصد شناخت «دیگری» فروتر را دارد؛ اما این نکته را نباید نادیده انگاشت که شناخت خود از منظر دیگری، یکی از عناصر مهم در مطالعات جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی است، چنان‌که در نظریه‌های مربوط به کنش متقابل نمادین، تأکید بر شناختی است که انسان از خودش توسط دیگران به دست می‌آورد و در اصل نگاه به خود از منظر دیگران ازجمله مراحل در فرآیند اجتماعی شدن است (ریترز، ۱۳۸۷: ۱۹۰). از گذشته‌های بسیار دور شرق همیشه برای غربیان دارای جذابیت‌های فراوانی بوده است. در این میان کشور ایران به دلیل قدمت کهن و منابع بسیار ارزشمند، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بود و توجه بسیاری از سیاحان و مستشرقان را به خود جلب و جذب نموده است.

به‌خصوص از عصر صفویه به بعد، ایران بیش از گذشته موردتوجه دانشمندان شرق‌شناس و محققان اروپایی قرار گرفت و تلاش آنان برای شناسایی فرهنگ و تمدن ایران درنهایت منجر به شکل‌گیری دانش ایران‌شناسی شده است که گاه با عنوان مطالعات ایرانی همراه بوده است. دانشی که در ابتدا با رواج زبان فارسی و ترجمه متون ایرانی در غرب آغاز شد و سپس در ابعاد تاریخی، ادبی، فرهنگی و اجتماعی در جوامع علمی گسترش یافت. همچون خاورشناسی که ریشه‌های دیرینه‌ای دارد. در حوزه مطالعات ایران‌شناسی نیز در همان ابتدا، کشورهای بریتانیا، فرانسه و آلمان پیشگام بودند، بدون شک مهم‌ترین عامل توجه این کشورها به تحقیق در این زمینه، تحت تأثیر

متغیرهای مختلفی است که این عوامل ریشه در تحولات قرن بیستم دارد، عواملی همچون رقابت دولت‌های بزرگ در خاورمیانه بر سر نفت، انرژی و مسائل ژئوپلیتیک، موجب اهمیت ایران در سیاست‌های خارجی‌شان شده است. خاورشناسی و به تبع آن ایران‌شناسی بریتانیا و فرانسه عصر استعمار را به جهت اینکه کشورهای مذکور منافع فراوانی در شرق داشتند، باید با توسعه‌طلبی استعمارگرانه و منافع آنان در این زمینه تحلیل و تفسیر نمود، درحالی‌که خاورشناسی در آلمان با رویکردی علمی و دانشگاهی همراه بوده است؛ چراکه آلمانی‌ها در شرق و در ایران دارای منافع سیاسی و اقتصادی نبودند، خاورشناسی و ایران‌شناسی از نیمه دوم قرون بیستم و بیست‌ویکم از رویه استعماری خود کم‌وبیش خارج شد و وارد دوران جدیدی از تحولات علمی و فرهنگی شد. به‌ویژه این مسئله درباره فعالیت‌های ایران‌شناسی در دهه‌های اخیر که شتاب فزاینده‌ای گرفته، قابل توجه است. فعالیت‌های ایرانیان ساکن اروپا جذابیت زیادی برای محققان اروپایی فراهم آورد و موجب پرورش یافتن نسل بزرگی از ایران‌شناسان در نیمه دوم قرن بیستم در اروپا شد. ایران‌شناسانی که در حوزه‌ها و مسائل عمده ایران‌شناسی تحقیقات باارزشی انجام دادند. افزون بر آن نسلی از ایران‌شناسان ایرانی پرورش یافتند که حاصل کوشش‌های آنان پژوهش‌های ارزنده‌ای است که از نیمه دوم سده بیستم، در حوزه‌های مختلف زبان‌شناسی، فیلولوژی، تاریخ، ادبیات، هنر، نسخه‌شناسی، باستان‌شناسی، معماری، مذاهب و فرق اسلامی، عرفان و تصوف و سایر شاخه‌های فرهنگ و تمدن ایرانی از سوی آنان به یادگار مانده است. باوجوداینکه شرق‌شناسی و ایران‌شناسی همواره با مسائل سیاسی در پیوند بوده است، ایران‌شناسان اروپایی نقش مهمی در بازشناسی هویت ایرانی و کمک به تفهیم و توسعه مبانی ملی‌گرایی ایرانی داشتند. هرچند نقدهایی بر پژوهش‌های آنان وارد است، اما شیوه‌ها و روش‌های این ایران‌شناسان از سوی محققان ایرانی به‌عنوان الگویی برای تحقیق در این زمینه‌ها استمرار یافت. حال این سوال مطرح است که: عوامل موثر بر دولت‌های اروپایی در شناخت ایران چه بوده است؟ ایران‌شناسان اروپایی چه تاثیری بر رویکردهای ایران‌شناسی در ایران و جهان داشته‌اند؟ در خلال فرضیه‌های متعددی که وجود دارد، فرضیه مطرح این است که به نظر می‌رسد مهم‌ترین تأثیرگذاری ایران‌شناسان بزرگ اروپایی

بر پژوهشگران ایرانی، مسئله روش‌شناسی و یا همان «متدولوژی تحقیق» بوده است که تأثیر زیادی در روشمند شدن و علمی شدن پژوهش‌های علوم انسانی و ایران‌شناسی در ایران نیز داشته است. این پژوهش چون ماهیتی تاریخی دارد، متکی بر روش تحقیق تاریخی مبتنی بر توصیف و تحلیل است که در گام نخست، وضعیت ایران‌شناسی در غرب مورد بررسی قرار خواهد گرفت و سپس به تحلیل رفتارها و عملکردها و ارزیابی آثار مستشرقان برای فهم چگونگی تأثیر بر ایران‌شناسی معاصر در دنیا و ایران پرداخته خواهد شد.

خوانش پیشینه تحقیق

با بررسی‌های به عمل آمده می‌توان پذیرفت که درباره ایران‌شناسی در غرب مطالعات مهمی امروزه در دست است. برای نمونه طرفداری (۱۳۹۷) پژوهشی با عنوان «رویکردهای شرق‌شناسان اروپایی در کاوش‌های باستان‌شناسی عهد قاجار» انجام داده است. که در جای خود مهم و به منظور شناخت رویکردهای شرق‌شناسان اروپایی بسیار تعیین‌کننده است. باصری و حیدری نیا (۱۳۹۵) کتابی با عنوان «ایران‌شناسی در فرانسه؛ تجربه دیروز و چشم‌انداز فردا» گردآوری کرده‌اند. این کتاب در سه بخش دربردارنده ۷۷ مقاله در باب ایران‌شناسی در فرانسه، مطالعات تطبیقی و بین‌فرهنگی و مطالعات ایرانی - اسلامی است که در پی کنفرانسی در سال ۲۰۱۵ به مناسبت آغاز سیصدمین سال روابط تاریخی دو کشور و ملت ایران و فرانسه تنظیم شده است. آریامنش و میری (۱۳۹۵) هم پژوهشی با عنوان «نگاهی انتقادی از منظر جامعه‌شناسی تاریخی به مقوله شرق‌شناسی، مطالعه موردی: آثار و فعالیت‌های سیاسی رابرت چارلز زاینر» انجام داده‌اند. رفیعی جیردهی و اکباتان (۱۳۹۴) پژوهشی را با عنوان «گفتارهایی درباره مطالعات ایران‌شناسی در اروپا» در قالب کتاب منتشر نموده‌اند. بیگدلو (۱۳۹۳) پژوهشی با عنوان «ایران‌شناسی انگلیسی؛ زمینه‌ها و رویکردها» انجام داده است. مصطفوی (۱۳۸۷) پژوهشی با عنوان «اهداف آشکار و نهان ایران‌شناسی اروپایی» انجام داده است. این تحقیق دربردارنده بخشی از مقالات مربوط به مطالعات ایران‌شناسی در اروپاست: «تاریخچه ایران‌شناسی در فرانسه»، «تبعات ایران‌شناسی در شوروی»، «ایران‌شناسی در لهستان»،

«ایران‌شناسی در بریتانیا» و ... عناوین برخی از مقالات این مجموعه است. لیکن چنانکه از عناوین همه آنها بر می‌آید عمدتاً معرفی، بررسی خاورشناسی در غرب است که ناظر به شناخت ایران است لیکن آنچه در این مقاله بر مطالعات پیشین افزوده است، تاثیر رویکردهای محققان غربی ایران پژوه بر تغییر نگره و تغییر بنیادهای روشی محققان معاصر بویژه در ایران

مفهوم ایران‌شناسی و سویه‌های آن

ایران‌شناسی اصطلاحی نسبتاً نوساخته است که کاربست آغازین آن به جهان خاورشناسی بازمی‌گردد (محیط طباطبایی، ۱۳۵۱: ۵۲۹ برگرفته از زرشناس ۱۳۹۱: ۴۴) شاید بتوان با کمی اغماض پذیرفت، برای نخستین بار اصطلاح ایران‌شناسی توسط احمد کسروی در مقدمه کتاب شهریاران گمنام که در سال ۱۳۰۷ خورشیدی به چاپ رسیده بود، مطرح و کاربرد یافت. (زرشناس، ۱۳۹۱: ۴۴). براساس الگوهای متعددی که وجود دارد، می‌توان بطور کلی، ایران-شناسی را به دو نوع داخلی و خارجی تقسیم نمود که هر یک دارای تعاریف و ویژگی‌های مخصوص به خود است. ایران‌شناسی خارجی را می‌توان «مطالعه، تحقیق و تتبع در همه جنبه‌ها و مظاهر تمدن ایران و معرفی آن به دیگر ملت‌ها» تعریف کرد، با این تعریف هرگونه مطالعه‌ای در مورد ایران در خارج از کشور در حوزة مطالعات ایران‌شناسی قرار می‌گیرد. به نظر می‌رسد ایران‌شناسی داخلی (ایران‌شناسی در ایران) را باید «دانش شناسایی و پژوهش در خصوص نظرات، دیدگاه‌ها و مکاتب گوناگون مطرح در ایران‌شناسی خارجی که در راستای مطالعه و بررسی مظاهر مختلف فرهنگ و تمدن ایران قرار دارد و همین‌طور بررسی خاستگاه‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی آن نظرات» دانست (مهریزی، ۱۳۷۸: ۱۱).

به هر ترتیب می‌توان با توجه به شاخص‌های موجود و متکی بر این تعریف که: ایران‌شناسی یعنی شناخت وجوه گوناگون فرهنگ و تمدن ایران، متکی بر پژوهش‌های علمی و محققانه گسترده‌ای که صورت می‌گیرد، می‌توان انواع مختلفی از ایران‌شناسان را بر شمرد که بربنابر قالب تعریفی سه گروه آن ممتاز و قابل بررسی هستند:

۱. ایران شناسان سفید یا موافق: این اصطلاح به ایران شناسانی اطلاق می شود که با توجه به علاقه ای که به ایران دارند به تحقیق پیرامون تاریخ، فرهنگ، ادب و سایر جنبه های تمدنی ایران می پردازند. چنین ایران شناسی فارغ از بحث ها و روابط سیاسی کشورهای دیگر تنها به موضوع ایران می پردازد و در حوزه آن بطور اعم تحقیق می کند. او به ایران و مردمانش دل بستگی و تعلق خاطر دارد، بنابراین می توان گفت که ایران شناسی ایشان با ایران دوستی شان پیوندی مهم و تعیین کننده دارد.

۲. ایران شناسان خاکستری یا ممتنع: ایران شناسانی هستند که علیرغم دل بستگی به ایران، علاقه شخصی به موضوعات آن ندارند و ایران شناسی او با ایران دوستی اش در پیوند نیست. دغدغه تحقیقاتی این دسته از ایران شناسان که مستقیماً با درآمدشان ارتباط دارد بر همه چیز ارجح است. البته اینان عمدتاً با مسائل سیاسی معاصر و از آن قبیل کاری ندارند.

۳. ایران شناسان سیاه یا معاند: این اصطلاح به ایران شناسی اطلاق می شود که درباره تاریخ، فرهنگ ادب و سایر جنبه های تمدن ایرانی به تحقیق و پژوهش می پردازد با این حال او نه تنها ایران دوست نیست و علاقه ای نیز به ایرانیان ندارد بلکه هدفش ضربه زدن به ایران و ایرانی است (میری و آریامنش، ۱۳۹۵: ۱۲۴).

بررسی پیشینه ایران شناسی تاریخی

ایران شناسی را اگر به مفهوم کلی شناخت ایران در نظر بگیریم، هرودت^۱ (۴۸۴-۴۲۰ ق. م) و گزنفون^۲ (۴۳۰-۳۵۵ ق. م) دو پژوهشگر نامدار یونانی و چند تن از دیگر سیاحان و اندیشه وران آن روزگار مغرب زمین از شرق به معنای عام و از ایران به معنای خاص سخن به میان آورده و برای شناخت آن به نوعی کوشیده اند و ایران شناسی کرده اند (زرشناس، ۱۳۹۱: ۵۲). یکی از قدیمی ترین سنت های ایران شناسی اروپا سنت ایران شناسی هلند در سده هفدهم است. در آن دوره، زبان فارسی هم مورد علاقه و توجه اعضای کمپانی هند شرقی هلند و هم مورد علاقه و مذاقه دانشمندان و دانشگاهیان این کشور بود (همان: ۵۵). در دیگر کشورهای اروپایی نیز، با کمی اختلاف زمان، جریان ایران شناسی سر برآورد و بالید. (مهریزی، ۱۳۷۸: ۸).

ایران‌شناسی در بریتانیا

بریتانیا از نخستین پیشگامان خاورشناسی و از قطب‌های اصلی ایران‌شناسی در اروپاست، هند و ایران نخستین سرزمین‌هایی بودند که انگلیسی‌ها از طریق آن‌ها با مشرق زمین ارتباط پیدا کردند، از آنجاکه هندوستان سالیان دراز مستعمره بریتانیا بود و ایران نیز در مسیر دستیابی به هندوستان قرار داشت و نیز به دلیل رقابت بریتانیا با روسیه و فرانسه بر سر دستیابی به هند، لازم بود تا انگلیسی‌ها بر اوضاع ایران تسلط داشته باشند و به این وسیله مانع نفوذ دیگر رقبا به مستعمراتشان در شرق شوند. علاوه بر این‌ها تأسیس کمپانی هند شرقی نیز مستلزم آشنایی کامل با فرهنگ، زبان، اندیشه و هر چیزی بود که به این نقطه از جهان مربوط می‌شد، بنابراین انگلیسی‌ها با جدیت به فراگیری زبان فارسی (که زبان رسمی و ادبی شبه‌قاره هند نیز بود) و مطالعه ایران پرداختند. تا آغاز سده نوزدهم میلادی که هم‌زمان با مناسبات گسترده بریتانیای کبیر با ایران بود، آن‌ها توانستند آگاهی خود را درباره ایران و سرزمین‌های خاوری گسترش دهند و علاوه بر فراگیری زبان و ادبیات، تاریخ و جغرافیای ایران، با آداب‌ورسوم و شیوه‌های رفتاری ایرانیان نیز آشنا شوند. باید به این نکته توجه داشت که بعدها بسیاری از ایران‌شناسان انگلیسی، مطالعات خود را به‌طور مستقل و صرفاً با انگیزه‌های علمی و به‌دوراز اغراض سیاسی و اقتصادی صورت دادند. آثار فاخری از ادبیات و فرهنگ ایران مانند کلیله و دمنه، دیوان اشعار سعدی، دیوان حافظ و آثار نظامی از فارسی به انگلیسی ترجمه شد.

ایران‌شناسی امروزه تبدیل به یکی از شاخه‌های مهم دانش شرق‌شناسی در مراکز علمی انگلستان شده و آثار قابل توجهی نیز در این حوزه تألیف و منتشر شده است، اغلب دانشگاه‌های بزرگ انگلستان، یا به‌طور مستقل دارای کرسی‌های ایران‌شناسی هستند و یا آن‌که در ذیل شرق‌شناسی و در ارتباط با مسائل خاورمیانه، به پژوهش‌های ایران‌شناسی توجه ویژه دارند (مسرورنیا، ۱۳۹۸: ۶۲).

ایران‌شناسی در آلمان:

برخلاف اغلب مراکز دانشگاهی دیگر کشورهای اروپایی، ایران‌شناسی در کشورهای آلمانی‌زبان، به یک رشته دانشگاهی خاص منحصر نیست (تقی زاده انصاری، ۱۳۸۶: ۷۶). برای رصد کردن مطالعات ایران‌شناسی در کشورهای مذکور نیازمند تحقیق و پژوهش در رشته‌های دانشگاهی مختلف هستیم که درواقع مکاتب ایران‌شناسی در حوزه کشورهای آلمانی‌زبان به حساب می‌آیند:

زبان‌شناسی و فقه‌اللغه ایرانی: تنها رشته دانشگاهی در حوزه زبان آلمانی که نام «ایران» را با خود به همراه دارد، رشته زبان‌شناسی و فیلولوژی است. مطالعات نوین ایرانی در زبان آلمانی از اوایل سده نوزدهم باب شد؛ یعنی زمانی که گئورگ فریدریش گروته فند^۳ (۱۷۷۵-۱۸۵۳) بنیان‌گذار مکتب ایران‌شناسی در اروپای قرن نوزده، خطوط میخی سنگ‌نبشته‌های بیستون کرمانشاه را رمزگشایی کرد و تاریخ هخامنشی، ساسانی و اشکانی را به اروپایی‌ها شناساند.

زبان، تاریخ و فرهنگ ایران دوره اسلامی: در نیمه اول سده بیستم میلادی، مشهورترین خاورشناسان و اسلام‌شناسانی که به زمینه زبان‌شناسی پرداختند، هانس شدر^۴ (۱۸۹۶-۱۹۵۷)، ولفگانگ لنتس^۵ (۱۹۰۰-۱۹۸۷) و والتر هاینتس^۶ (۱۹۰۶-۱۹۹۲) بوده‌اند (تقی زاده انصاری، ۱۳۸۶: ۱۴).

مکتب تاریخی هاینتس، رومر^۷ و اشپولر^۸

اشپولر (۱۹۱۱-۱۹۹۰) کتابی با عنوان «تاریخ ایران در نخستین قرون اسلامی» تألیف کرده است که جلد اول این کتاب توسط شادروان پروفیسور فلاطوری و جلد دوم آن توسط مریم میراحمدی به فارسی برگردانده و چاپ شده است.

مطالعات اسلامی در غرب: مشهورترین چهره مطالعات اسلامی در آلمان، مستشرقی به نام هلموت ریتز^۹ (۱۸۹۲-۱۹۷۱) است، کسی که تحقیقات زبان‌شناسی و تجزیه و تحلیل علمی اسلام را از ملزومات و ضروریات فرهنگ سنتی این آیین می‌دانست. اثر سترگ او با نام «دریای جان» کتابی تحقیقی در مبانی عرفان اسلامی-ایرانی به خصوص شعر و اندیشه عطار نیشابوری است که توسط شادروان عباس زریاب خویی (۱۲۹۸-۱۳۷۳ ش) به فارسی ترجمه شده است.

دین و مذهب: پژوهشگران آلمانی در زمینه‌های عرفان، ادبیات و اسلام‌شناسی بسیار فعالیت نموده‌اند. یکی از این محققان نامور که در زمینه عرفان ایرانی کار کرده است، ریچارد گراملیش^{۱۰} (۱۹۲۵-۲۰۰۶) می‌باشد. او کتابی سه‌جلدی در موضوع «طریقه‌های درویشی شیعی در ایران» تألیف کرده است.

علوم سیاسی و تاریخ معاصر ایران

حدود چهل سال است که منطقه خاور نزدیک و خاورمیانه به‌صورت زمینه‌ای برای مطالعات رشته‌های علوم سیاسی دانشگاه‌های آلمانی‌زبان درآمده است. البته رویکرد مطالعات اسلامی در آلمان با در نظر گرفتن مناسبات اقتصادی و بازرگانی آلمان با ایران تناسب صحیحی نداشته است (تقی زاده انصاری، ۱۳۸۶: ۷۷).

ایران‌شناسی در ایتالیا

پیشینه روابط بین دو سرزمین پارس و روم، به روزگارانی کهن بازمی‌گردد و روایت تاریخ پرفرازونشیب این دو، در حقیقت روایت تاریخ مشرق زمین و دنیای غرب است و هر یک از اینان برای قرن‌ها از بسیاری جهات سمبل تمدن شرق و غرب بوده‌اند. همسایگانی کهن و درعین‌حال رقیبانی که در عصر هخامنشیان و امپراتوری روم باستان، گاه در جنگ و گاه در صلح، همواره از یکدیگر تأثیر می‌پذیرفته و بر یکدیگر تأثیر می‌گذاشتند و هم‌زمان اندیشه و فرهنگ یکدیگر را صیقل می‌دادند.

این دو تمدن باستانی در دوره اسلامی و پس از فترتی کوتاه، از قرن دوازدهم میلادی به بعد تعاملات پیشین را در قالبی نو از سر می‌گیرند (کلیایی، ۱۳۹۲: ۶۱). پس از اضمحلال امپراتوری روم و در دوره قرون وسطی، در قلمرویی که امروزه کشور ایتالیا نام گرفته است، در شهرهایی ازجمله ونیز، جنوا، آملفی و پیزا، جمهوری‌هایی شکل گرفته بودند که نقطه قوت سیاسی و اقتصادی آن‌ها نیروی دریایی پیشرفته‌شان بود. همان‌طور که دریاها را می‌پیمودند و دروازه بازارهای مشرق زمین را بر کالاهایشان می‌گشودند، گام‌به‌گام شاهراهی نیز برای تبادلات فرهنگی پدید می‌آوردند و این سرآغازی بود برای اینکه روابط دیپلماتیک و اقتصادی نیز در

کنار روابط فرهنگی و معنوی پیشین میان دو کشور رونق بگیرد. توجه ایتالیا به ایران در آن روزگاران، ابعاد گوناگونی داشت: از یک سو تاجرانی که با انگیزه‌های اقتصادی و تجاری روانه سرزمین‌های خاوری از جمله ایران می‌شدند و از دیگر سو جهانگردانی ماجراجو که با سفر به سرزمین‌های شرقی از راه زمین یا دریا به کشف دنیا‌های نو و فرهنگ‌های گوناگون روی می‌آوردند و گروه دیگر مبلغان مذهبی بودند که از طرف کلیسا به اقصی نقاط جهان سفر می‌کردند، هر سه اینان به مثابه سفیرانی بودند که بذر آشنایی با فرهنگ‌های همسایه را در خاک سرزمین خود می‌فشاندند (کلیایی، ۱۳۹۲: ۲-۹۵-۹۴).

سرآغاز مطالعات ایران‌شناسی در ایتالیا به نیمه اول سده شانزدهم مقارن با نخستین دوران حکومت صفویان بازمی‌گردد؛ یعنی زمانی که در جگره دانشوران ایتالیا، رهیافتی محققانه بر پایه شواهد زبانی و ادبی فارسی شکل گرفت. پیش از آن، کشف جغرافیایی ایران و اشتغال سیاسی به امور آن که دقیقاً از یک سده قبل، از زمان به قدرت رسیدن اوزون حسن آق قویونلو آغاز شده بود، راه را برای این توجه عالمانه جدید گشوده و هموار کرده بود. سفرا، سیاحان و بازرگانان ونیزی گزارش‌ها و خاطراتی با ماهیت جغرافیایی-سیاسی (ژئوپلیتیک) ایران نگاشتند. نوشته‌هایی که مسائل جغرافیایی، تاریخی، مذهبی، سیاسی، اقتصادی و مردم‌شناسی را در برمی‌گرفت و اگرچه در دایره پژوهش‌های هدفمند و روشمند علمی نمی‌گنجد اما در بازشناسی جغرافیای ایران و فرهنگ ایرانی از سوی اروپاییان اهمیت داشته است (پیه مونتسه، ۱۳۶۹: ۹۱). با روی کار آمدن شاه اسماعیل صفوی و ارسال سفیری از ایران به جمهوری ونیز در سال ۱۵۳۳ میلادی، فصل جدیدی از روابط میان دو سرزمین گشوده می‌شود. در زمان شاه‌عباس این روابط از جنبه‌های فرهنگی، اقتصادی و سیاسی با جمهوری ونیز و دربار پاپ توسعه می‌یابد. سفیران دیگری به رم سفر می‌کنند و تجار زیادی از ونیز روانه اصفهان می‌شوند (کلیایی، ۱۳۹۲: ۲-۹۶-۹۵). پیترو دلاواله^{۱۱} جهانگرد ایتالیایی مشهور در دوره صفوی از ایران دیدار می‌کند. سفرنامه وی یکی از بهترین سفرنامه‌های نگاشته شده درباره ایران است (همان: ۹۶). نخستین اثری که از فارسی به ایتالیایی ترجمه شد،

دیوان شعر امیرخسرو دهلوی با نام هشت‌بهشت بود که سرآغازی بر مسیر پربار تبادلات فرهنگی و ادبی میان دو کشور ایران و ایتالیا بود (همان: ۹۹).

پس از نیمه قرن هفده و در پایان نیمه قرن نوزده میلادی مطالعات ایران‌شناسی در ایتالیا از رونق افتاد، درحالی‌که در سایر کشورهای اروپایی، این مطالعات به روش علمی، پیشرفت کرده و توسعه یافت. این از رونق افتادگی به دلایل متعدد و پیچیده‌ای صورت گرفته است که از میان آن‌ها، انحطاط سیاسی و اقتصادی دولت‌های ایتالیا به انضمام جمهوری ونیز است که هیچ‌کدام از آن‌ها روابط دیپلماتیک مستحکمی را با ایران حفظ نکردند. در عوض در طول این دوران، در ایتالیا مجموعه‌هایی از دست‌نویس‌های فارسی گردآوری شد و این خود گواه‌ارائه علاقه و توجه نسبت به فرهنگ ایرانی است (پیه مونتسه، ۱۳۶۹: ۹۹).

عزیمت هیئت عالی نمایندگان ایتالیا به ایران در ۱۸۶۲ میلادی فرصت مناسبی برای تجدید روابط سیاسی دو کشور بود که این امر به بازبایی کشفیات علمی تمدن ایرانی، از سوی محققان و دانشمندان ایتالیایی کمک نمود، ایران و ایتالیا دلایلی یافتند تا روابط دوستی و صلح‌آمیز گذشته خود را احیا کنند (همان: ۱۰۰).

ایتالو پیزی^{۱۲} (۱۸۴۹-۱۹۲۰) بزرگ‌ترین ایران‌شناس ایتالیایی آن دوره، در دانشگاه تورن تدریس می‌کرد و زمینه‌های ترجیحی مطالعات او، ادبیات کلاسیک فارسی، ادبیات تطبیقی و حماسه-سرایایی ایرانی بود (همان). ترجمه کامل هشت‌جلدی او از شاهنامه فردوسی مشهور است. اثر مهم دیگر او تاریخچه‌ای دوجلدی است بر شعر فارسی تا دوره جامی که به نظر پیزی آخرین شاعر کلاسیک ایران به شمار می‌آید، این کتاب دوجلدی ادبیات فارسی کلاسیک را شامل می‌شود. پیزی، اوستا و گلستان سعدی را نیز ترجمه کرده است (همان: ۱۰۱). ایتالو پیتی‌زی که متخصص در ترجمه نثر پارسی بود، همچنین برای نخستین بار مردم ایتالیا را با اشعار خیام آشنا نمود. او را می‌توان بنیان‌گذار تدریس زبان و ادب فارسی در ایتالیا دانست (کلیایی، ۱۳۹۳: ۸۸). مدت‌های مدید، از اوایل تا اواسط قرن بیستم میلادی مطالعات ایران‌شناسی از سوی پژوهشگران ایتالیایی انجام می‌گرفت. این محققان هیئت‌های نمایندگی ایتالیا را در سفر به

مجله مطالعات ایرانی اسلامی، دوره ۱۳، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۲، صفحه ۵۴-۷۴.

ایران همراهی می‌کردند، آن‌ها در مطالعات تخصصی خود غالباً مطالعات خاص مربوط به تمدن‌های مختلف را ترجیح می‌دادند (پیه مونتسه، ۱۳۶۹: ۱۰۱).

در سال‌های دهه ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ ایتالیا با گذشتن از دوره انقلاب اجتماعی-اقتصادی تحولات خطیری را از سر می‌گذراند و به تدریج به صف کشورهای پیشرفته سرمایه‌داری می‌پیوست. روابط ایتالیا با ایران که تا آن زمان در سطح نازلی حفظ شده بود به میزان درخور توجهی رونق یافت و گشایش‌هایی در زمینه مطالعات ایرانی حاصل شد که از جمله نوسازی و تقویت بخش‌های تحقیقاتی معینی مثل فعالیت‌های میدانی باستان‌شناختی نیز می‌شد.

در ۱۹۶۷ برای اولین بار در ناپل کرسی استادی فیلولوژی ایرانی به ریاست پروفیسور گرادونیولی^{۱۳} (۱۹۳۷-۲۰۱۲) تأسیس شد. نیولی متخصص در حوزه تاریخ زردشتی‌گری و مانویت و تاریخ ادیان، فرهنگ و سیاست ایران باستان است. او از برجسته‌ترین ایران‌شناسان اروپایی در حوزه ایران باستان به شمار می‌رود (پیه مونتسه، ۱۳۶۹: ۱۰۴). در ۱۹۷۵ برای نخستین بار کرسی استادی زبان و ادبیات فارسی در دانشکده ادبیات و فلسفه دانشگاه رم تأسیس شد (پیه مونتسه، ۱۳۷۰: ۴۹۳).

همچنین از ۱۹۸۷ نیز این کرسی در دانشگاه بلونیا دایر است (همان: ۴۹۴). در ۱۹۸۷ در تورین اولین کنگره اروپایی مطالعات ایران‌شناسی از طرف جامعه اروپایی ایران‌شناسی و با حضور برخی از دانشمندان ایرانی تشکیل شد (پیه مونتسه، ۱۳۶۹: ۱۰۷).

دیدگاه اروپایی‌ها نسبت به فرهنگ و تمدن ایران

در این زمینه می‌توان از دو دیدگاه نام برد که عبارت‌اند از:

۱- نگاه مثبت به فرهنگ ایران را در نوشته‌های سیاحانی همچون سایکس، گوینو، بلوشر، کلود آنه و ویلسون می‌توان دید.

۲- نگاه شرق‌شناسانه به فرهنگ ایران که در نوشته‌های سیاحانی همچون دیولافوا، کرزن، لایارد، پولاک، کلود آنه می‌توان دید.

البته هر یک از این دسته‌بندی‌ها خود زیرمجموعه‌هایی را شامل می‌شوند، برای نمونه در نگاه مثبت به فرهنگ ایران شاهد زیرمجموعه‌هایی با مضامین، اصالت و دیرینگی تاریخ و نژاد، نگاه به مذاهب و باورهای دینی، نگاه به آیین‌ها و باورهای ملی، منش و ویژگی‌های نیک ایرانی (خلقیات و روحیات) که خود دربردارنده هوشمندی، آداب‌دانی و رفتار دیدوبازدید و مدارا و آزاداندیشی دینی است؛ هستیم. در دید شرق شناسانه به فرهنگ ایرانی، آنان با نگاه‌ها و پیش‌انگاره‌هایی همچون دگرسازی، کلی‌سازی، منفی‌سازی (بزرگ‌نمایی برخی خلقیات ناپسند و برداشت بدبینانه از برخی رفتارها شامل: تملق و دورویی، دروغ‌گویی، خرافات، خیال‌بافی و خودبزرگ‌بینی، ستم‌کشی از زورمندان و ستمگری بر فرودستان، تنبلی و بی‌پشتکاری، منش و رفتار متناقض و پیچیده) و همچنین موارد دیگری مانند ناهمزمان‌سازی، سنجش با خود، توهین و تحقیر، ایستا انگاری و عجیب و غریب‌نمایی، به ایرانیان آن دوره می‌نگریستند (زند، ۱۳۸۹: ۱۷۶).

نتایج پژوهش

غرب مسیحی و اروپا از همان زمانی که برای ساختن و پرداختن هویتی متمایز، مشخص و مستقل برای خود کوشید، ضرورت دید شرق را به‌مثابه «دیگری» تعریف نماید و به دنبال این «غیریت‌سازی»، در ساختار آن روزگار، خود را در تقابل و فاصله با آن «دیگری» باز شناساند و عناصر فرهنگی خود را بر این هویت برساخته از شناخت «دیگری» پایه‌گذاری کند. در همین راستا بود که دانش شرق‌شناسی ایجاد شد تا برای اروپا در برابر دیگری‌ها هویت‌پردازی و هویت‌سازی کند. از آنجا که پیشینه تمدنی و دیرینگی فرهنگی شرق غیرقابل‌انکار است، غربیان هنگامی که اراده کردند تا دست به تحول فرهنگی، سیاسی و اقتصادی بزنند، بر آن شدند تا در خلال پژوهش‌های خود با بدوی شمردن شرق و تخفیف تمدن و همچنین تحقیر عناصر فرهنگی آن، این شبهه را القا کنند که تفکر اروپایی نسبت به مسائل جهان و شناخت طبیعت، دیدی عینی و تجربی دارد، درحالی‌که فرهنگ شرقی دیدی شاعرانه و تخیلی داشته و اصولاً

مجله مطالعات ایرانی اسلامی، دوره ۱۳، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۲، صفحه ۵۴-۷۴.

گذشته‌گرا و سنت‌پرست است و ادامه حیات جوامع شرقی با حفظ این فرهنگ و جهان‌بینی در حکم درجا زدن، عقب ماندن و پس افتادن از قافله علم و تمدن غرب است. لذا اگر می‌خواهند پیشرفت کنند، باید در صورت و ماده، در ظاهر و باطن از غرب پیروی کنند و آن را الگوی توسعه و پیشرفت خود قرار دهند. این طرز تفکر و نگرش مربوط به زمانی است که غرب به‌عنوان قدرت استعماری شروع به غارت فرهنگ و تمدن شرق نمود که در پس آن انگیزه‌های سیاسی و ایدئولوژیک نهان بود.

پیوست ها:

- 1- Herodotus
- 2- Xenophon
- 3- Georg Friedrich Grotefend
- 4- Hans Schäder
- 5- Wolfgang Lentz
- 6- Walter Heinz
- 7- Hans Robert Roemer
- 8- Bertold Spuler
- 9 . Hellmut Ritter
- 10- Richard Gramlich
11. Pietro Della Valle
- 12 .Italo Pizzi
13. Gherardo Gnoli

فهرست منابع و مطالعات

- آریامنش، شاهین، میری، جواد. (۱۳۹۷). *نگاهی انتقادی از منظر جامعه‌شناسی تاریخی به مقوله شرق‌شناسی، مطالعه موردی: آثار و فعالیت‌های سیاسی رابرت چارلز زاینر*. جامعه پژوهی فرهنگی، دوره ۷، شماره ۴. ۱۳۴-۱۱۷
- باصری، زهرا، حیدری نیا، صادق (۱۳۹۴)، *ایران‌شناسی در فرانسه؛ تجربه دیروز و چشم‌انداز فردا*، نگارستان اندیشه، چاپ اول، تهران.

- 3- بیگدلو، رضا، (۱۳۹۳)، *ایران‌شناسی/انگلیسی، زمینه‌ها و رویکردها*، فصلنامه تاریخ اسلام، سال ۱۶، دوره ۱۰، شماره ۲، ۱۸۹=۲۳۰
- پیه مونتسه، آنجلو میکله (۱۳۶۹). *تاریخچه ایران‌شناسی در ایتالیا*، در علی موسوی گرمارودی (گردآورنده)، *مجموعه مقالات انجمن‌واره بررسی مسائل ایران‌شناسی* (صفحات. ۹۱-۱۰۹). دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه، تهران.
- پیه مونتسه، آنجلو میکله، (۱۳۷۰). *تاریخچه ایران‌شناسی در ایتالیا*، آینده، شماره ۸-۵، ۴۹۷-۴۷۶.
- تقی زاده انصاری، شهرام، (۱۳۸۶)، *اسلام‌شناسی و ایران‌شناسی از نگاه ژرمن‌ها*، زمانه، شماره ۶۰، ۷۸-۷۰.
- جمیلی کهنه شهری، فاطمه، نادى، زینب. (۱۳۹۰). *دو سوگرایی جامعه‌شناختی در دوران ناصرالدین‌شاه قاجار از منظر سفرنامه «ایران و قضیه ایران» لرد کرزن با رویکرد شرق‌شناسی*. دو فصلنامه علمی پژوهشی تاریخ نگری و تاریخ‌نگاری، سال بیست و یکم، دوره جدید، شماره ۸، ۳۶-۱.
- زرشناس، زهره (۱۳۹۱)، *درآمدی بر ایران‌شناسی*، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ اول، تهران.
- زند، زاگرس، (۱۳۸۹)، *بررسی تطبیقی پژوهش‌های ایران‌شناسی غربی و شرق‌شناسی (با تکیه بر بازنمایی فرهنگ مردم ایران در سفرنامه‌های اروپاییان در دوره قاجار)*، فصلنامه مطالعات ملی، شماره ۴۲، ۱۸۲-۱۵۳.
- طرفداری، علی‌محمد، (۱۳۹۷)، *رویکردهای شرق‌شناسان اروپایی در کاوش‌های باستان‌شناسی عهد قاجار*، پژوهش‌های تاریخی، شماره ۳۸، ۸۰-۶۱.
- کلیایی، سرور، (۱۳۹۲)، *ایران‌شناسی در ایتالیا*، مجله بخارا، شماره ۹۷، ۶۵-۶۰.
- کلیایی، سرور، (۱۳۹۲)، *ایران‌شناسی در ایتالیا (۲)*، مجله بخارا، شماره ۹۸، ۹۹-۹۳.

مجله مطالعات ایرانی اسلامی، دوره ۱۳، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۲، صفحه ۵۴-۷۴.

- کلیایی، سرور، (۱۳۹۲)، *ایران شناسی در ایتالیا (۳)*، مجله بخارا، شماره ۱۰۰، ۸۶-۹۰.
- مسرورنیا، فروغ، (۱۳۹۸)، *درآمدی بر مطالعات ایرانی در انگلستان*، فرانما، شماره ۶، ۶۰-۷۶.
- مصطفوی، علی اصغر، (۱۳۸۷)، *اهداف آشکار و نهان ایران شناسی اروپایی، پژوهش حقوق عمومی*، دوره ۱، شماره ۱، ۳۳۵-۳۵۳.
- مهریزی، رضا، (۱۳۹۱)، *درآمدی بر مطالعات ایران شناسی در ایران، سازوکارها و برخی موانع آن*، نشریه حافظ، شماره ۹۳، ۸-۱۳.
- ریتزر، جورج (۱۳۸۷). *نظریه های جامعه شناسی در دوران معاصر*. ترجمه: محسن ثلاثی، انتشارات علمی، چاپ اول، تهران.